

kaj takega ukazovati vodji šole? saj s tem zadenemo ob splošne pravice državljanov!“ — pa prosim, naj se vendar pomisli, da javen urad vendar ni za posameznega državljana, marveč za javno življenje. Ne vsak, marveč pravi mož naj dobi službo. To so načela, ki morajo veljati v vredjeni državi, pravi mož pa je tisti, ki je vsemu kos, kar utegne pasti v njegovo službo, in ti pogoji se morajo, se ve da, ravnati po službi, ne pa po željah vsacega posebej.

Zadnje mora državno združenost čisto razdreti. Javna služba učiteljeva namenjena je odgoji, kakor je vitez Hasner uže leta 1860. povdarjal, verski odgoji. Pogoji morajo toraj tej službi biti primerni, zato se popolnem vjema s postavo, ako se reče, da učitelj, ki hoče doseči ta odgojilni namen, spolni tudi njegove pogoje, da mora toraj — kakor je vit. Hasner takrat sam omenil, z učiteljem veronauka biti ene in iste vere. Če bi III. člen temeljnih postav res imel ta pomen, da se ne smejo staviti prav nikake ograje temu, pač ne sme nobena vlada še izpraševalnega reda izdati, še celó takega reda ne sme poostriiti. Kajti to se mi bo vendar pripoznalo, da vsak takim pogojem ne more biti kos, nikomur pa ne bo prišlo na misel, da bi rekel, da je postrenje izpraševalnega reda preuredba temeljnih postav.

Govoril bom zdaj o poduku v šoli ožjega pomena, kajti le po tem se pokaže sedanje ljudske šole prava podoba. Vlada je l. 1879., ko je predložila to postavo, vtemeljevala jo tako:

„Ker je ljudska šola za največe število rastoče mladine edina izpraševalna naprava, mora njena naloga biti kolikor moč obširna.“

To je bila vodilna misel. Pri tem so pozabili le to, da naloga, če naj bo rešljiva, ne more obsegati več, nego morejo razumeti ali sprejeti učenci. Učenci pa so otroci, otroci so do 14. leta, njihov um je omejen, in zato v ljudski šoli ne bo poduk nikdar drugačen, ko igranje z umom, ako naj kaj izdā. To pa uže naprej izključi senco učenosti, učenjaki taki otroci nikdar ne bodo. Potrudil sem se, berila in kar je drugih učilnih šolskih knjig po naših šolah pregledati in našel sem v nekaterih, da se v tistih, ki so namenjene otrokom prvih dveh razredov, imé Boga še prav pogosto omenja, potem pa Bog prav hitro zginja in v viših razredih ga celó več ni. Meni se je zdelo to tako, kakor da bi bili hoteli srce otroka v nježni mladosti še varovati spričenja, da so pa potem hoteli naglo odvaditi ga, da more na mesto Boga stopiti učenost.

Govornik potem po mnogih izgledih iz učnih šolskih knjig nadalje razlaga, da to, kar se po ljudskih šolah uči, nikakor ni primerno razumu učencev, marveč se spenja vedno le po učenjaštvu, da se v ljudsko šolo sili to, kar se ima učiti po srednjih in celó po viših šolah in da se s tem otroci le zmešajo, ne pa odgajajo.

Gotovo je velike važnosti, pravi govornik, da se mladini pri uku vsadi kal zadovoljnosti, — zadovoljnosti z nje življenja razmerami in s poklicem, kateremu je namenjena. Učenost se v ljudski šoli ne dá vtepti ali vlit, pač pa se z razdrobljeno vednostjo lahko odgoji prazna domišljivost o učenosti, a s tem se ne doseže nič drugega ko to, da, če mladenič potem prime za brano ali za šilo, stori to z nekako nevoljo, ker zares misli, da je poklican h kaj boljšemu in višemu.

Govornik omeni še, da na Nemškem mislijo na to, da bi v ljudsko šolo vpeljali tudi poduk v ročnih delih, in da je ta misel uže tri sto let stara. To mora biti delo, ki mika mladino in je zdravo za život, ki vzbuja veselje do dela in to veselje vtrjuje, in to bi bil nov dobiček v gospodarskem, nravnem in družbinskem oziru.

S tem je sklenil grof Belcredi in desna stran zbornice mu je ploskala ob koncu, kakor tudi prej med govorom pri mnogih prav krepkih in dobrih besedah.

Poštna hranilnice.

Blagostan in sreča cvete národu le tam, kjer je v vseh stanovih vestno spolnovanje dolžnosti, pridna delavnost in koristna marljivost s štedljivostjo in pravo krščansko varčnostjo domá, toraj tam, kjer vsak za vse in vsi za enega pridno delujejo in svoje stanovske dolžnosti od najnižega težaka, delavca, posla, zasebnika, posestnika, duhovnika, učitelja pa do najvišega uradnika vestno in natančno spolnujejo, ter s pridobljenim sadom truda svojih rok tako gospodarijo, da jim sam ob sebi brez posebnega daljnega prizadevanja novih dohodkov donaša, da se obrestuje in se jim tako koristno pomnožuje.

Kmetič svoje njive in svoja polja spomladi in na jesen skrbno obdeluje ter jih z dobrim in kaljivim semenom obseje in v ta namen nasadi, da bi mu o svojem času stoternega, koristnega sadú donášala. Dobro in skrbno delo, dober sad, površno in slabo delo — plevel za sad! — Nekaj enacega godi se tudi z gmotnim premoženjem, katero more se, po pravih potih oskrbovano, človeku kolikor toliko pomnožiti ter mu njegov položaj o dnevih potrebe in pomanjkanja izdatno polajšati in mu bitke ure znosneje storiti. Kdor ima veliko polja in semena v izobilji, lahko veliko in brez skrbi seje, kdor ima pa le samo malo njivico, malo semena, gleda, če je praktičen človek, da to bolj skrbno obdeluje, ter pazi na vsako zrnice, da se mu brez koristi ne pogubi, nego skrbi za to, da mu kolikor mogoče veliko novega, potrebnega in koristnega sadú donese in obrodi, kar je gotovo tudi popolnem pravilno in naravno.

Kapitalist more si dandanes, v dnevih potrebe in pomanjkanja, svoj kapital brez posebne težave na pogubonosni račun ubožnejšega človeka (posestnika, trgovca, obrtnika itd.) podvojiti in še večkrat pomnožiti, ne pa tako lahko ubogi delavec, rokodelc, težak in posel. Da bi se pa v tej zadevi tudi revnejšim ljudem prilika dala, si ob malih zneskih od časa do časa kaj prihraniti, ter si svoj težavni položaj, svojo existenco ob gotovih časih in tlačočih momentih olajšati, vpe-ljalo in zagotovilo je sl. c. kr. trgovinsko ministerstvo praktične „poštne hranilnice“ po vsi državi, katere ljudstvu družega posebnega truda in opravka ne prizadevajo, nego le malo več varčnosti in skrbnejšega gospodarstva z novci s trudom in težavo pridobljenimi, kateri, v splošno državno poštno blagajnico naloženi, se prec koristonosno obrestovati prično.

Vsaka nova, tudi še tako koristna reč in naprava pa navadno med ljudstvom, ako je ono samo znašlo in v živelj spravilo ni, zbuja neko nezaupljivost; taka je tudi po nekje na deželi s pred dobrim mesecem vpe-ljanimi „poštnimi hranilnicami“. Marsikdo bi si rad od časa do časa prihranil mal znesek, ali boji se, da, ako ga poštni, oziroma državni poštni glavni hranilnici zupa, pozneje ob njega pride, za kar so pa vsi pomislili brezpotrebna skrb tem bolj, ker je samo ministerstvo porok za po tej poti obrestovno naložene uloge. Kaj je tukaj potrebnega? Neovrgljivo pouka in pravega pojasnila od onih, katerim je dolžnost, za zboljšanje gmotnega položaja obožanega ljudstva po svojih močéh in stanovskih dolžnostih skrbeti, za kar so gotovo v prvi vrsti na deželi, po mestih in trgih županstva, častita duhovščina in ljudski učitelji poklicani.

To prevažno dolžnost imel je tudi gotovo pred očmi

naš za blagor ljudstva in vsestranski napredek prebivalcev svojega okraja nad vse zavzeti gosp. Anton Globočnik, okrajni glavar v Postojni, ko je gledé novovpeljanih poštnih hranilnic s 4. dnevom t. m. do županov, duhovščine in učiteljev svojega okraja posebno okrožnico razposlal.

Upam, da mi gosp. okrajni glavar v zeló jemal ne bode, ako se drznem to okrožnico čitateljem „Novic“ in ob enem vsemu slovenskemu ljudstvu v spodbudo, ravnilo in poduk tudi v „Novicah“ javno priobčiti. Glasí se tako:

„S pričetkom letošnjega leta vpeljale so se po vsej državi „poštne hranilnice“. Te hranilnice imajo glavno nalogo, varčnost med ljudstvom spodbujati ter posebno malim stanovom (ljudém nižjih stanov) dajati priliko, brez vseh stroškov tudi najmanjše svote obrestonosno si prihranjovati. Vloži se lahko pet krajcarjev in se dobí poštno listnico, katera se zamenja s poštno (hranilnično) knjižico, kedar je najmanj 50 krajcarjev vloženih. Za te bukvice se ne plača nič. Tako se lahko v enem letu do 300 gold. naloži; a več kot 1000 gold. pa ne sme biti na ene bukvice vloženih.

Pri tem pa je zapomniti, da ne sme nihče (nobeden) več kakor ene (same) bukvice (na svoje imé) imeti; lahko pa vsakdo za svoje otroke, posle itd. vloží posamezno posebne svote, na katerih imé se imajo bukvice glasiti. Vsak vložen denar se bode po 3 gold. (3% od 100 gold. kapitala) zaobrestil in se obresti uže od enega (vloženega) gold. začnó računati. Denar se pa lahko dobí nazaj pri vsaki pošti (kjer je poštna hranilnica) brez truda in brez (vsen) stroškov.

Naročam toraj gospodom županom, naj ljudstvo, posebno revnejše, na veliko dobroto in korist teh poštnih hranilnic opozorujejo; a tudi častiti duhovščini in učiteljem naj bode priporočeno, da v svojem delokrogu važnost te naprave pri vsaki priliki povdarjajo in sploh v občevanji med priprostim ljudstvom v tem smislu vplivajo.“

Ali ne sije iz te okrožnice prava očetovska skrb vrlega gosp. okrajnega glavarja za svoje obožane podanike? Gotovo! Naj bi pač imel po vsi Sloveniji mnogo posnemovalcev sovrstnikov ter brezštevilnih in verno-poslušnih štedljivcev (šparovcev), sosebno med delavci, posli in drugimi revnejšimi ljudmi!

Ravno danes bil je tukaj na pošti nek mož iz vasi Rateževo brdo, kateri je pravil in trdil, da so vsi „tobakarji“ v imenovani vasi sklenili, na podlagi objavljene okrožnice blagega gospoda okrajnega glavarja postojnskega v prihodnje tobaka po moči odvaditi se, ter dotične novce še z drugimi prihranjenimi zneski in malimi svotami v poštno hranilnico za dneve potrebe in pomanjkanja obrestonosno nakladati. Bog daj, da bi se ta sklep vaščanov tudi skoraj popolnem obistinil in brezbrojnih posnemovalcev po mili domovini našel!

Koliko trdih in krvavo žuljavih novcev se od ubožnejših ljudi po mili domovini v pogubonosno loterijo in pa za peklensko pijačo žganje brez vse koristi — sebi in svojim v pogubo — znosí in za vselej zavrže, kar veljá po nekod tudi gledé brezpotrebni, čas in denar vničujočih tožbá, ni mi moč dopovedati!

Ko bi se vsi po takih potih za vselej zavrženi, a krvavo pridobljeni soldi v prihodnje raje v poštnih hranilnicah obrestonosno in koristno nakladali, zboljšal bi se v malo letih gmotni položaj milega slovenskega ljudstva na vse strani gotovo in prav dobro; obrisanih bilo bi na milijone grenkih in britkih solzá glád in pomanjkanje trpeče obitelji (žená in otrok) za vselej, s čemur bilo bi tudi grdemu preklinjevanju, prepirom, pretepom, celó dostikrat v neoupajočim pobojem in mnogim drugim pregreham, kar vse iz lahkomišljenega in abotnega

zapravljanja navadno izvira, za enkrat in za vselej konec storjeno.

Mili slovenski stariši nižih stanov, delavci, težaki, dninarji, posli in vsi drugi, prilika vam je dana, oklenite se je brez vseh pomislikov in brez odloga, ter skrbite tudi po poti varčnosti in prave krščanske štedljivosti za svojo in svojih vam od Boga in narave v varstvo in skrb izročenih boljšo prihodnost v gmotnem obziru! Varujte vsak trdo in grenko prisluženi soldek s pomočjo poštnih hranilnic prezgodnje in brezkoristne pogube sebi in svojim v korist in blagodejno pomoč, v kar Bog pomozí in obilni svoj blagoslov dodelí!

Prem dne 17. svečana 1883.

M. Rant, národní učitelj.

Slovstvo.

* *Izgledi bogoljubnih otrok iz vseh časov krščanstva.* Spisal in založil Anton Kržič. — Te zanimive knjige je ravnokar izšel III. del, ki ima enako podučljivo in spodbudljivo berilo v sebi, kakor prejšnja dva. Po obsegu je ta zvezek še nekoliko obilniši memo prvih, ker šteje 11 pól. Prvi zvezek je bil izdan v začetku leta 1879. in je letos na novo natisnjen; tedaj se lahko zdaj dobivajo vsi trije zvezki pri gosp. pisatelju (Kongresni trg št. 16) ali pa v katoliški bukvarni, trdo vezani po 40 kr., mehko vezani po 30 kr. Ker je čutiti, da se tudi vlada bolj zanima za versko odgojevanje otrok, bo v ta namen lahko veliko koristilo to delo raznim odgojiteljem mladine, katerim naj bo gorko priporočeno v naročevanje in razširjanje.

* „*Jour-fixe*“ *Marš* za glasovir, vglasbil in slavnemu literarno-zabavnemu klubu v Ljubljani poklonil Viktor Parma. — Tako se imenuje prav mikavna, na naše domače napeve spominjajoča kompozicija, ki je vrhu tega še v prav priprostem slogu zložena, da jo vsak, tudi manj spreten igravec na klavirji lahko svira. Ker je delo jako nadarjenega mladega skladatelja založila „Glasbena Matica“, torej se uže tudi po tem priporoču sl. občinstvu. Cena je skladbi 40 kr. s poštino vred ter se dobiva razun pri „Glasbeni Matici“ tudi pri J. Giontiniju v Ljubljani.

Mnogovrstne novice.

* *Velika šuka.* Gospodarski listi pripovedujejo o nenavadno veliki šuki, katero so lansko leto ribči vjeli v Sonakstu na Finskem. Pri veliki suši bile so vode zeló majhne in mogoče je bilo tudi loviti v sicer nedosegljivih globočinah. Do kotle, v kateri so ribči pričakovali dobrega lova, pa vendar niso mogli z mrežami; hoteli so tedaj ribe od tod pregnati v malo vodo. V ta namen zakurijo, na ognji razgrejejo debelega kamenja ter vročega pomečejo v kotlo. To je ribe res pregnalo in kmalu se ven pripelja velikanska šuka. Ribči so jo, kakor naravno, koj obstavili z mrežami in jo tirali proti kraju vode. Pa riba se je branila in mahnila je po nogi enega ribča s tako močjo, da so mu tovarši morali na pomoč. Ko so pa šuko uže imeli v varnosti, se ji je eden ribčev iz radovednosti preveč bližal in šavsnila ga je tako hudo na roko, da je potreboval šest tednov, predno se mu je ozdravila; v začetku je zdravnik celó trdil, da jo bo treba odrezati. — Ko so jo konečno zvagali, tehtala je 55 ruskih funtov, v životu pa so našli drugo šuko 6½ funtov težko, katero je bila velikanka pohrustala.